

Kati Lilja Harju

**Viitetietokannan suunnittelu ja toteutus suomenkielisestä
sukupuolen moninaisuutta käsittelevästä aineistosta**

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Kulttuurialan yksikkö

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Kirjasto- ja informaatiopalvelun ko

Tekijä: Kati Lilja Harju

Työn nimi: Viitetietokannan suunnittelu suomenkielisestä sukupuolen moninaisuutta käsittelevästä aineistosta

Ohjaaja: Tarja Keski-Mattinen

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 39

Liitteiden lukumäärä: 1

Tutkimuksen kohteena oli laatia verkossa toimiva viitetietokanta, joka sisältää suomenkielistä sukupuolen moninaisuuteen liittyvää aineistoa. Sisällön painopiste oli tietokirjallisuudessa ja lehtiartikkeleissa.

SETA Ry:n ylläpitämä Transtukipiste, joka tuottaa tukipalveluja transihmisille sekä toimii sukupuolen monimuotoisuuden asiantuntijana, ilmaisi, että tämäntyyppiselle tietokannalle olisi selkeä tarve. Vastaavanlaisia tietokantoja samasta aihepiiristä on tehty ulkomailla, mutta suomeksi julkaistusta materiaalista sellaista ei ollut.

Työ toteutettiin konstruktivistisella tutkimusotella käyttäen. Tutkimuksen vaiheisiin kuului erilaisten verkkotietokannansuunnitteluohjelmien vertailua sekä sopivan ohjelman löydyttyä itse tietokannan toteuttaminen. Tietokanta tehtiin verkossa toimivalla ilmaisella Needlebase-ohjelmalla. Tutkimuksessa oli kaksi näkökulmaa: aineiston kartoittaminen ja valikointi sekä sen selvittäminen, millä tavalla tällaiseen tarpeeseen soveltuva tietokanta kannattaa teknisesti toteuttaa.

Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että verkosta löytyvillä ohjelmilla on mahdollista luoda tietokantoja, mutta ilmaisohjelmat eivät aina ole täysin luotettavia riittävän ohjeistuksen tai ylläpidon osalta. Aineistoviitteitä saatiin kerättyä 66 kpl, joita voidaan jatkossa hyödyntää mahdollisen uuden projektin osana.

Avainsanat: tietokannat, viitetietokannat, sukupuolivähemmistöt

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Kati Lilja Harju

Title of thesis: Designing and creating of a reference database of materials about gender minorities published in Finnish

Supervisor(s): Tarja Keski-Mattinen

Year: 2012

Number of pages: 39

Number of appendices: 1

The objective of this thesis was to design and create a database containing references of materials about transgender issues and all kind of diversity of gender expression. Only materials published in Finnish were included. Seta (a LGBTI rights organization in Finland) mentioned that there would be demand for a database consisting of materials about transgender topics published in Finnish.

The project was executed using constructive research method. Designing started by defining the specifications for the database. The next phase was comparing different database-builder applications to find the best one for representing literature references. A freeware program called Needlebase was chosen to be used for creating the database. In the research there were two aspects: searching content to be included in the database, and planning how the database should technically be realized.

Results showed that there are applications available on the internet that are usable for creating web-based databases. However, it also occurred that freeware applications may not always be as reliable as is needed to maintain a working database. The number of literary references compiled into the database was 66, which can be utilized in possible future projects.

Keywords: databases, reference databases, transgender

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
KÄYTETYT TERMIT JA LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	10
2 SISÄLLÖN AIHEPIIRI	12
2.1 Transkirjallisuus	12
2.2 Asiasanoitus.....	12
2.3 Keskeisiä asiasanoja.....	13
3 TIETOKANNAT	15
3.1 Relaatiotietokanta	15
3.2 Kokotekstitietokanta	15
3.3 Viitetietokanta.....	15
3.4 Kirjaston aineistotietokanta	16
4 TOTEUTUS.....	17
4.1 Tietokannan suunnittelu	17
4.2 Valintakriteerit	17
4.3 Eri sovellusten kokeilu.....	19
4.4 Needlebase	21
4.5 Sisällön määrittely ja rajanveto	22
4.6 Asiasanaston yhtenäistäminen.....	24
4.7 Viitteiden syöttäminen tietokantaan.....	25
4.8 Tietokannan käyttöönotto.....	26
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
5.1 Aineiston määrä	28
5.2 Aineistotyyppien jakautuminen.....	29
5.3 Aineiston julkaisuvuodet.....	30
5.4 Tietokantojen rakentamiseen tarkoitetut sovellukset.....	31
5.5 Ilmaisten sovellusten luotettavuus.....	31

6	JATKOKEHITTELYN MAHDOLLISUUDET	33
6.1	Painopisteet jatkokehittelyssä	33
6.2	Haasteet.....	34
6.3	Aineiston laadun analysointi.....	35
6.4	Yhteenveto.....	36
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	39

KÄYTETYT TERMIT JA LYHENTEET

Asiasana	Teoksen aihepiiriä kuvaava sana, jonka avulla kirjaston kokoelmatietokannasta voidaan etsiä ja löytää teoksia halutusta aiheesta. (Haasio 2006, 37) Tarkemmin asiasanoituksesta kerrotaan luvussa 2.2.
Gender blending	Eri sukupuolten piirteiden sekoittelua olemuksessa. Usein tietoisesti tarkoitus luoda vaikutelma, josta on vaikea päätellä ihmisen fyysistä sukupuolta. (Pirkanmaan Seta Ry 2012)
Identiteetti	Minäkuva ja sisäinen kokemus itsestä
Itseilmaisu	Erilaiset tavat ilmentää identiteettiä sosiaalisessa kontekstissa
Kirjaston kokoelmatietokanta	Sisältää maininnan kaikista tietyssä kirjastossa olevista teoksista. (Haasio 2006, 37)
Kokotekstitietokanta	Sisältää tekstejä, esim. lehtiartikkeleita, jotka ovat kokonaan luettavissa verkossa. Ks. luku 3.2.
Konstruktiiivinen tutkimus	Tutkimus, jossa keskeistä on, että sen myötä syntyy jokin uusi innovaatio, jota voidaan käyttää johonkin tarkoitukseen.

Kuvailu	Bibliografinen kuvailu – bibliografisia tietoja, joiden perusteella julkaisu tunnistetaan (Haapamäki ym., 13)
Luettelointitiedot	ks. kuvailu
Luokitus	Kirjastoissa käytettävä tapa järjestää aineisto hyllyyn. Kokoelmaluettelo on merkityn numerosarjan ja pääsanon perusteella teos voidaan paikantaa hyllystä. (Haasio 2009, 51)
Nimeke	Teoksen nimi. Teoksella voi kuitenkin olla useita nimekkeitä, kuten pää- ja alanimeke, ja lisäksi esim. sarjan nimi. (Haapamäki ym., 18),
Relaatiotietokanta	Relaatiomalliin perustuva tietokanta, ks. luku 3.1
Rinnakkaistermi	Synonyymin kaltainen asiasana, jota voidaan käyttää vaihtoehtoisena asiasanana teoksen kuvailussa.
Sarake	Relaatiotietokannassa esiintyvä tarkentava tieto, joka liitetään jonkin taulun yhteyteen.
Seksuaalivähemmistöt	Seksuaalisen suuntautumisen vähemmistöt kuten homo- ja biseksuaalit
Sukupuolen moninaisuus	Laaja yleiskäsite, joka sisältää kaikkea perinteisestä sukupuolijaosta poikkeavaa sukupuolen kokemista ja ilmentämistä.
Sukupuolivähemmistöt	Perinteisestä kaksijakoisesta sukupuolijärjestelmästä poikkeavat ilmiöt, kuten transsukupuolisuus, intersukupuolisuus ja transvestismi. Vähemmistöihin ei

kuitenkaan välttämättä lasketa dragia ym. viihteellisiä sukupuoliroolien sekoittelun muotoja.

Taulu

Relaatiotietokannassa esiintyvä käsite, jonka yhteyteen liitetään tietoja (ks. sarake)

Tietokanta

Määritelty tietokokonaisuus, joka on tietyn tuottajan laatima. Yleensä mukana on hakutoiminto, jolla voidaan etsiä haluttuja tietoja. Tietokannoista kerrotaan laajemmin luvussa 3.

Trans

(lat.): yli, toiselle puolelle; toisella puolella, takana. (Pitkäranta 2001, 572) Sana liitetään usein sukupuolirajoja ylittäviin ilmiöihin, kuten transvestismi ja transsukupuolisuus. Joskus puhutaan esim. transkirjallisuudesta, jolloin tässä tarkoitetaan sukupuolen moninaisuutta käsittelevää kirjallisuutta.

UDK

Universal Decimal Classification. Yleensä tieteellisissä kirjastoissa käytettävä luokitusjärjestelmä.

Viitetietokanta

Sisältää viitteitä, joiden avulla teoksesta saadaan tietoa ja se voidaan paikantaa. Viitteissä mainitaan esim. kirjan nimi, tekijä, ja muita tietoja. (Alaterä & Halttunen 2002, 26)

Viitetietokanta

Tietokanta, joka ei sisällä aineistoja kokonaisuena, vaan tiedon siitä, mistä aineisto löytyy. (Haasio 2006, 20)

YKL

Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä, jota käytetään Suomen yleisissä kirjastoissa. Hierarkkinen kymmenluokitus, jossa aiheet

jaetaan kymmeneen pääluokkaan ja niiden alaisiin tarkempiin alaluokkiin.

YSA

Yleisten suomalaisten kirjastojen asiasanasto, käytössä Suomen yleisissä kirjastoissa.

1 JOHDANTO

Ilmeni, että suomenkielisestä sukupuolen moninaisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta ei ole olemassa yhtenäistä tietokantaa tai luetteloa. Ulkomaisesta kirjallisuudesta sellaisia on tehty, joten suomeksi saatavilla olevan aineiston kartoittamiselle oli selvä tarve.

Tutkimuksen kohde oli laatia viitetietokanta sukupuolen moninaisuutta käsittelevästä aineistosta ja julkaista se verkossa vapaasti kaikkien käytettäväksi. Tietokannasta pystyisi etsimään tietoja aihepiiriin liittyvillä hakusanoilla.

Tavoitteena oli kehittää aihepiiriin liittyvän keskeisen aineiston kattava viitetietokanta. Prosessiin kuului tietokannan sisällön rajaus ja teknisten ominaisuuksien määrittely käytettävissä olevan ajan ja taloudellisten resurssien puitteissa. Tavoitteena oli kehittää niin kattava ja hyvin toimiva viitetietokanta, kuin käytettävissä olevilla resursseilla oli mahdollista.

Tutkimuksessa käytettiin konstruktivistista tutkimusotetta. Järvisen & Järvisen (2000, 102) mukaan konstruktivistinen tutkimus on käytännössä innovaatioiden kehittelyä ja toteuttamista. Toisin kuin muut tutkimusotteet, konstruktivistinen ote tuottaa tutkimuksen edetessä jonkin uuden innovaation. Tutkimuksen tavoite on laatia ratkaisu johonkin ongelmaan tai luoda jokin uusi menetelmä jonkin asian tekemiseksi.

Kehiteltävä innovaatio voi olla mitä tahansa; jokin fyysinen laite, tietokonesovellus, uudenlainen lähestymistapa johonkin asiaan tai jotain muuta. Olennaista on, että pyritään kehittämään jotain uutta.

Uusitalo & Kohtamäki (2011, 283) esittävät konstruktivistisessa tutkimuksessa tärkeäksi vaiheeksi lopputuloksen arviointia. Uuden innovaation kehittelyn ohella tutkitaan, toimiiko se käytännössä niin kuin oli suunniteltu, ja soveltuuko se suunniteltuun tarkoitukseen.

Konstruktivistisen tutkimuksen taustalla vaikuttaa konstruktivistinen oppimiskäsitys. Järvisen (2011, 59-60) mukaan yksilön oppiminen on jatkuva prosessi, jossa oppija rakentaa ja työstää tietoa aiemmin opittujen asioiden varaan.

Konstruktiivinen oppiminen tapahtuu siis keräämällä ja jäsentämällä tietoa, yhdistämällä sitä aiemmin hankittuun tietopohjaan, ja rakentamalla entisten tietojen varaan jotakin uutta.

Konstruktiivisessa tutkimustyössä voidaan käyttää lähtökohtana ennestään olemassa olevia ideoita ja ratkaisuja. Niiden pohjalta rakennetaan jokin uusi lähestymistapa asiaan.

Järvisen & Järvisen (2000, 105) mukaan tutkimusprosessi rakentuu kolmesta osasta. Lähtötilanteessa on tarve, johon suunnitellaan ratkaisu. Toteuttamisvaiheessa luodaan käytännössä suunniteltu ratkaisu. Tavoitetilassa toteutus on valmis, ja sen onnistumista tarkastellaan.

Tässä tutkimuksessa suunnittelun ja toteutuksen alainen innovaatio oli kirjallisuusviitetietokanta tietystä aiheesta. Sille määriteltiin tietyt tavoitteet, etsittiin sopivat toteutusmenetelmät ja lopuksi arvioitiin, kuinka lopputulos onnistui.

2 SISÄLLÖN AIHEPIIRI

Tietokantaan sisällytettävän aineiston aihepiiri rajattiin tarkasti käsittelemään sukupuolen moninaisuuteen liittyviä ilmiöitä. Tarkoituksena oli koota yhtenäinen kokoelma aihepiiriin liittyviä aineistoviitteitä. Aineiston rajaus- ja valintaperusteista kerrotaan tarkemmin luvussa 4.5.

2.1 Transkirjallisuus

Tietokannan sisältämä materiaali käsittää aineistoviitteitä liittyen sukupuolen moninaisuuteen. Tällä tarkoitetaan kaikenlaisia sukupuolen ilmaisun muotoja, jotka jäävät perinteisen vastakohtiin perustuvan mies/nainen -jaon ulkopuolelle tai hämmentävät kaksijakoisen järjestelmän rajoja. Kyseessä on erilaisia henkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia oloiloja ja rooleja, joissa ei toimita pääasiallisesti fyysisten sukupuolitunnusmerkkien mukaisten oletusten perusteella, vaan toteutetaan jotakin toisenlaista, omalta tuntuvaan sukupuoliroolia. Tutkimukselle keskeisiä sukupuolisuuden muotoja on esitelty luvussa 2.3.

On kuitenkin huomattava, että tässä ei tarkoiteta seksuaalivähemmistöjä kuten homoseksuaalisuutta. Sukupuolen moninaisuudella ei tarkoiteta seksuaalisen suuntautumisen muotoja, vaan yksilön minäkuvaan, identiteettiin ja itseilmaisuun liittyviä asioita. Joskus sukupuolivähemmistöjä käsittelevä aineisto liittyy samalla myös seksuaalivähemmistöihin, mutta aineistoa on valittu mukaan sen perusteella, että sen on liityttävä sukupuolirajojen ylittämiseen ja sukupuoli-identiteettiin jollakin tavalla. Tällaista kirjallisuutta nimitetään tässä transkirjallisuudeksi. *Trans* (lat.) = ylittää.

2.2 Asiasanoitus

Asiasanat ovat kirjastojen perinteinen tapa kuvailla aineistoa tietokannoissa, jotta tietokannan selaaja saisi mielikuvan kirjan sisällöstä ilman kirjan selaamista käytännössä. Asiasanat ovat teoksen keskeisimpiä teemoja, aihepiirejä ja muita sanoja, joiden perusteella tiedonhakija saattaa aineistoa etsiä.

Tietokannassa käytettyjen asiasanojen pohjana tässä tutkimuksessa on Yleisten kirjastojen asiasanasto (YSA). Suurin osa asiasanoista on suoraan samoja kuin YSA:ssa, mutta koska tämä tietokanta keskittyy syvällisemmin ja tarkemmin yhteen aihealueeseen kuin yleiset kirjastot, on asiasanastoa kehitelty paremmin tähän tietokantaan sopivaksi avaamalla joitakin asiasanoja useammaksi erilliseksi sekä yhtenäistämällä joitakin, tämän tietokannan osalta vähemmän olennaisia asiasanoja, laajemmiksi käsitteiksi. Myös vanhentuneita tai muuten epäkorrekteja termejä korvattiin tällä hetkellä käytössä olevilla termeillä. Tästä kerrotaan tarkemmin luvussa 4.6.

2.3 Keskeisiä asiasanoja

Eri asiasanoja tietokannassa on 75 kpl, eivätkä kaikki ole ensisijaisen keskeisiä aihepiirin kannalta, joten kaikkia ei ole tarpeen tässä käsitellä.

Seuraavassa määritelmiä niistä asiasanoista, jotka ovat tietokannan aihepiirin kannalta erityisen olennaisia, ja joiden perusteella aineistoa on ensisijaisesti valikoitu mukaan:

Sukupuoli-identiteetti	Minäkuva ja sukupuolen kokeminen, joka on sekä omakohtainen että suhteessa ympäristöön ts. ihmisen oma käsitys itsestä ja siitä, millaista sukupuolta tuntee olevansa (Vilka 2010, 167).
Transsukupuolisuus	Henkilö ei koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hänet on syntymän jälkeen ulkoisten merkkien perusteella luokiteltu (Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) 2011, 332).
Intersukupuolisuus	Erilaisia variaatioita, joissa fyysiset tekijät, kuten sukurauhaset, sukupuolielimet tai

kromosomit eivät ole yksiselitteisesti miehen tai naisen, vaan ihmisellä on molempien piirteitä (Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) 2011, 331).

Sukupuolenkorjaus

Kehollisten sukupuolitunnusmerkkien korjaaminen vastaamaan sitä sukupuolta, jonka ihminen kokee omakseen (Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) 2011, 331).

Transvestismi

Halu ja tarve ajoittain eläytyä vastakkaisen sukupuolen olemukseen pukeutumisen ja käyttäytymisen keinoin (Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) 2011, 332).

Drag

Useimmiten lavalla, mutta joskus myös sen ulkopuolella esitettävää viihdettä ja taidetta, jossa leikitellään sukupuolirooleilla, usein itseironisesti (Aarnipuu, 2010, 17-20).

Mukana on näiden lisäksi paljon tarkentavia asiasanoja, kuten esim. **perhesuhteet** ja **nuorisotyö**, joilla tässä tarkoitetaan perhesuhteita ja nuorisotyötä nimenomaan sukupuoleltaan moninaisten ihmisten näkökulmasta. Yleisten kirjastojen tietokannoissa saatetaan käyttää asiasanojen yhdistelmiä, ja silloin käytössä saattaa olla esim. asiasana ”sukupuolivähemmistöt : nuorisotyö”, mutta tässä tietokannassa otettiin periaatteeksi, että tällaista ei käytetä, koska kaikki mukana oleva aineisto lähtökohtaisesti liittyy sukupuolivähemmistöihin jollakin tavalla.

3 TIETOKANNAT

Tietokanta on määritelty kokonaisuus tietoja. Alaterä & Halttunen (2002, 15-16) mainitsevat tietokannan keskeisiksi ominaisuuksiksi, että se on yleensä tietyn tuottajan laatima, ja omaa rajatun ja valikoidun sisällön. Perusominaisuuksiin kuuluu myös hakutoiminto, jolla voidaan etsiä laajan tietokokonaisuuden joukosta haluttuja tietoja erilaisten hakutermien avulla. Tässä luvussa käsitellään erilaisia tietokantoja.

3.1 Relaatiotietokanta

Keskikiikosen (2001, 4) mukaan relaatiotietokanta on yleisin nykyisin tietokannoissa käytetty rakenteellinen malli. Relatiomallissa tiedot on jaettu tauluihin siten, että jokaisessa taulussa on yhtä tietotyyppiä koskeva tieto. Taulussa voi olla esim. asiakasnumero ja toisessa asiakkaan nimi. Taulujen välillä vallitsee yhteyksiä; esim. asiakkaan nimi ja asiakasnumero ovat yhteydessä toisiinsa, koska ne viittaavat samaan asiakkaaseen. Nämä taulujen väliset yhteydet muodostavat relaation. Kirjallisuuteen liittyvissä tietokannoissa eri tauluja voivat olla esim. teoksen nimi, tekijä, ISBN-numero jne.

3.2 Kokotekstitietokanta

Kokotekstitietokanta sisältää kokonaisia tekstejä, kuten Alaterä & Halttunen (2002, 26) määrittelevät. Tekstit voivat olla esim. artikkeleja tai kirjoja, jotka ovat kokonaisuudessaan luettavissa verkossa ilman fyysisen kirjan hankkimista.

3.3 Viitetietokanta

Viitetietokanta eroaa kokotekstitietokannasta siten, että tietokanta itsessään ei sisällä aineistoja kokonaisena. Haasio (2006, 20) määrittelee, että viitetietokannassa on viitetietoja aineistosta. Viitetiedoilla tarkoitetaan aineistoon

liittyviä tietoja, joiden perusteella voidaan esim. kirjasta päätellä, mitä aihepiirejä kirja käsittelee. Tyypillinen viitetietokanta on kirjaston aineistotietokanta.

3.4 Kirjaston aineistotietokanta

Kirjaston aineistotietokannat ovat yleensä viitetietokantoja. Ne sisältävät tietoja kirjastojen kokoelmissa olevasta materiaalista. Niiden tarkoitus on toimia luettelona ja hakumahdollisuutena etsiä aineistoa erilaisten ominaisuuksien kuten tekijän nimen tai aiheen perusteella. Aihepiirejä käsittelevä tieto on yleensä merkitty asiasanoja käyttämällä. Asiasanoituksesta kerrotaan tarkemmin luvussa 2.2.

Viitetietojen avulla voidaan paikantaa kirjan sijainti kirjaston hyllyssä. Aineistotietokannan avulla voidaan löytää myös teoksia, jotka ovat parhaillaan lainassa, eivätkä sillä hetkellä löytyisi hyllystä.

4 TOTEUTUS

4.1 Tietokannan suunnittelu

Ensimmäisenä haasteena tutkimukselle oli löytää tietoa siitä, millaisia tietokantatyyppejä on olemassa, miten ne toimivat, eroavat toisistaan (tästä kerrotaan luvussa 3), ja mitä sovelluksia tai menetelmiä käyttäen niitä tehdään. Sopivaksi tietokannan rakenteeksi katsottiin relaatiotietokanta, jolla saataisiin luotua yhteyksiä viitteissä esiintyvien tietojen välille.

Suunniteltiin kirjastojen kokoelmatietokantoja muistuttavaa viitetietokantaa. Viitetietokanta on tietokanta, joka sisältää viittauksia ja tietoja olemassa olevaan aineistoon, mutta ei sisällä itse aineistoa kokonaisuena. Viitetietokannasta löytyvien tietojen perusteella teoksen voi etsiä esim. kirjastosta. Tavoitteena pidettiin tällaista tietokantaa, joka selventäisi, millaista aineistoa on olemassa.

Viitetietokannan ominaisuuksien ohella suunniteltiin mukaan liitettäväksi myös kokotekstitietokannan piirteitä; mikäli jokin teksti olisi verkossa vapaasti saatavilla esim. pdf-muodossa, pääsy siihen linkitettäisiin tietokannasta.

4.2 Valintakriteerit

Lähtökohta sovelluksen valinnalle oli, että sillä pystyisi laatimaan tietokannan, jolla kirjallisuusviitteiden esittäminen olisi selkeää. Nimekkeitä ja muita tietoja piti pystyä lisäämään rajattomasti, ja asiasanoja oli mahdollista useita jokaiseen nimekkeeseen. Hakumahdollisuuksien tuli olla monipuoliset, jotta millä tahansa sanalla voi tehdä hakuja ja löytää oikeat tulokset.

Käytettävän ohjelman valintaan vaikuttivat ensisijaisesti niiden käyttöliittymän helppotajuisuus ja toimivuus, tekniset ominaisuudet liittyen tietokannan rakentamiseen sekä riittävän ohjeistuksen saatavuus.

Riittävä ohjeistus olisi sellainen, jonka tutkimiseen ei tarvitse kuluttaa kohtuuttomasti aikaa sovelluksen toimintojen ymmärtämiseksi. Vaihtoehtoinen kriteeri ohjeistuksen perusteellisuudelle oli sovelluksen käyttöliittymän selkeys ja loogisuus; jos käyttäjä pystyisi pääasiassa kokeilemalla hahmottamaan keskeiset toiminnot, ei ohjeistuksen tarvitsisi välttämättä olla niin laaja. Tällaisessakin tapauksessa perusteelliset ohjeet kuitenkin katsottiin hyödylliseksi lisäksi mahdollisia tulevia ongelmatilanteita varten.

Osa tietokannantekosovelluksista vaatii ohjelmointikielen tuntemusta, ja tällaiset sovellukset jätettiin heti pois harkinnasta. Ohjelmoinnin opiskelu olisi ollut liian laaja ja aikaavievä tehtävä, eikä se sikäli ollut perusteltua projektissa, jossa on käytössä rajalliset resurssit ajankäytön suhteen.

Olennaista oli löytää juuri tähän tarkoitukseen ja tähän tilanteeseen sopivin väline, jolla tietokanta saataisiin tehtyä niin, että teknisen suunnittelun lisäksi riittävästi aikaa jäisi myös tietokannan sisällön kartoittamiselle.

Ohjelmointipohjaisen sovelluksen käyttämisen vaihtoehdoksi jäi graafisen käyttöliittymän omaavan sovelluksen käyttö, jolloin ohjelmointikielen tuntemus ei olisi välttämätöntä. Tämä nopeuttaisi tietokannan rakentamista, ja sisällön kartoittamiselle jäisi enemmän aikaa.

Yksi kysymys tietokannantekosovelluksen valinnassa oli, pystyykö sillä tekemään tietokantaa suoraan verkkoon, vai täytyykö valmiin tietokannan laatimisen jälkeen kehittää erillinen rajapintasovellus, jolla tietokanta saadaan toimimaan verkossa. Asiaa lähdettiin lähestymään niin, että jos automaattisesti verkkotietokantaa tekevä sovellus löytyisi, se olisi yhden työvaiheen säästävänä kannattava vaihtoehto.

Sovelluksen ilmaisuus oli yksi valintaperuste. Ilmaisia sovelluksia ei löytynyt verkosta kovin monta, mutta kuitenkin joitakin. Myös maksullisen ohjelman mahdollisuutta harkittiin, mikäli sopivaa ilmaista ohjelmaa ei löytyisi tai jos jokin maksullinen ohjelma osoittautuisi erityisen sopivaksi.

Helppokäyttöisyys oli myös tärkeä kriteeri. Pääosin helppokäyttöisyydellä tarkoitetaan tässä graafista käyttöliittymää ja selkeällä tavalla automatisoituja toimintoja, jolloin ohjelmointikielen kanssa työskentelyltä vältytään. Selkeä ja helposti hahmotettava graafinen käyttöliittymä olisi myös hyödyllistä ajankäytön kannalta. Mikäli sovelluksen keskeiset toiminnot ovat sisäistettävissä nopeasti, myös työ etenisi nopeammin, ja liikaa aikaa ei kuluisi ohjeiden tutkimiseen ja sovelluksen toimintojen opetteluun.

Yhteenvetona sovelluksen valintakriteereistä voidaan sanoa, että tavoite oli löytää sovellus, jolla tietokannan teko etenisi mahdollisimman nopeasti ja ongelmattomasti. Sen tulisi myös olla riittävän monipuolinen, jotta kaikki tarvittavat ominaisuudet saataisiin mukaan, ja lopputuloksena olisi mahdollisimman hyvin toimiva ja käyttäjiä palveleva tietokanta.

4.3 Eri sovellusten kokeilu

Tietokannan toteuttamiseen käytettävän tietokonesovelluksen valinta oli keskeinen osa projektia ja vaati lukuisien erilaisten sovellusten kokeilua, ennen kuin ominaisuuksiltaan sopiva löytyi.

Sovellusten kokeilu tapahtui luomalla niillä taulukoita ja testaamalla niiden välisiä relaatioita. Tavoitteena oli nähdä, syntyykö sovelluksella kirjallisuusviitteiden esittämiseen sopivaa tietokantaa. Kynnyksenä oli, kuinka paljon sarakkeita taulukoihin pystyy lisäämään ja millaisia relaatioita niiden välille pystyy luomaan. Lisäksi kokonaisuuden toimivuus vaikutti; riittävän selkeät toiminnot tekisivät sekä tietokannan rakentamisesta että käyttämisestä nopeampaa.

Valintaa lähestyttiin aluksi sillä perusteella, löytyisikö ilmainen sovellus, vai olisiko ostettava lisenssi johonkin maksulliseen sovellukseen. Ilmaista sovellusta pidettiin lähtökohtaisesti parempana vaihtoehtona, mutta maksullistakin pidettiin mahdollisena. Mikäli sopivaa ilmaista sovellusta ei löytyisi tai jokin maksullinen sovellus osoittautuisi ylivoimaisen hyvin projektiin sopivaksi, voitaisiin valita maksullinen.

Testatut maksulliset sovellukset (*Caspio* ja *MyTaskHelper*) tarjosivat ilmaisia kokeilujaksoja, joten sovelluksia päästiin kokeilemaan. Käytännössä nämä kokeilujaksot osoittautuivat kuitenkin niin lyhyiksi, ettei sovellusten toiminnasta, laadukkuudesta tai työhön soveltuvuudesta ehtinyt syntyä kunnollista käsitystä.

Lyhyiden kokeilujaksojen aikana testattujen maksullisten sovelluksen ominaisuudet eivät osoittautuneet erityisen hyvin työlle sopiviksi, tai niitä ei ehditty testaamaan riittävästi. Koska yksikään maksullinen sovellus ei kokeiluissa nousut varteenotettavaksi vaihtoehdoksi, ostopäätöstä lisenssille ei syntynyt.

Ilmaisia sovelluksia pystyttiin testaamaan ja arvioimaan kauemmin kuin maksullisia. Tämän takia niitä tuli kokonaisuudessaan testattua perusteellisemmin kuin maksullisia. Voidaan arvioida, että maksulliset sovellukset saattaisivat olla yhtä hyviä tai parempia kuin ilmaiset, mutta pitemmän testaamisen käytetyn ajan perusteella ilmaisten sovelluksen ominaisuuksista saatiin selkeämpi käsitys ja perusteellisempi arvio.

Kokeiltujen sovellusten ominaisuudet vaihtelivat pääasiassa käyttöliittymän ja ulkoisen olemuksen osalta. Ne oli toisinaan suunniteltu erityyppisten tietojen esittämiseen. Tästä on esimerkkinä *Zoho Creator*, jonka tarjoama taulukkomainen käyttöliittymä soveltuisi hyvin esim. kaupan inventaarion pitämiseen, mutta ei niinkään hyvin kirjallisuusviitteiden esittämiseen. Siihen oli helppo lisätä nimekkeitä, mutta kirjallisuusviitteiden keskeisten elementtien, kuten usean yhtäaikaisen asiasanan, lisääminen oli rajoittunutta ja epäkäytännöllistä.

Joitakin kokeiltuja tietokannantekosovelluksia rajautui pois siitä syystä, että ne vaatisivat tietokannan tekemisen lisäksi erillisen rajapintasovelluksen kehittämistä toimiakseen verkossa, ja tämä osaltaan veisi mahdollisesti liikaa resursseja projektin muilta osa-alueilta. Tällaista prosessia vaativa tietokannantekosovellus oli esim. *Microsoft Access*, joka olisi muuten soveltunut projektiin hyvin, mutta ei tullut valituksi edellä mainitun syyn takia.

Jos muiden osa-alueiden kriteerit jollakin sovelluksella täytyivät, esille nousi kysymys, onko käyttöön riittävästi ohjeistusta saatavilla. Tunnetumpien tuotteiden, kuten *Microsoft Access*, käyttöön on olemassa painettua kirjallisuuttakin, kun taas verkosta löytyville ilmaisohjelmille oli saatavilla vain niiden verkkosivuilla oleva ohjeistus, jonka syvällisyys vaihteli. Mahdollisimman hyvä ohjeistus katsottiin tärkeäksi, koska se takaisi työn edistymisen myös mahdollisissa ongelmatilanteissa.

4.4 Needlebase

Käytettäväksi sovellukseksi valikoitui ilmainen *Needlebase*. Sillä on tehty paljon monenlaisia tietokantoja erinäköisillä käyttöliittymillä, jotkut myös hyvin suuria ja paljon käytettyjä, joten sen käyttömahdollisuudet ja ominaisuudet selvästi olivat riittävän monipuoliset.

Needlebase on www-selainpohjainen sovellus, jota käytetään www-sivuston kautta. Se ei vaadi minkäänlaista asennusta tietokoneeseen, vaan tietokantaa voi rakentaa mistä tahansa, missä on käytettävissä internetyhteys. Tietokanta sijaitsee Needlebasen palvelimella eikä sitä voi kokonaisuutena siirtää tai kopioida muualle.

Ohjeistusta oli kohtalaisesti. Puutteitakin oli; esim. käyttöohjeena toimiva opastusvideo oli vanhentunut, sillä se oli tehty sovelluksen vanhemmalle versiolle. Lisäksi ohjeet keskittyvät pääasiassa siihen, miten verkosta kerätään massoittain dataa omaan tietokantaan. Ominaisuus voi olla tarpeellinen joissakin projekteissa, joissa kerättävän datan määrä on hyvin suuri. Se ei kuitenkaan sopisi valikoivassa kirjallisuustietokannassa käytettäväksi.

Ohjeistuksen pienistä puutteista huolimatta Needlebase osoittautui kaikista kokeilluista sovelluksista käyttökelpoisimmaksi. Sen perustoiminnot oppi kokeilemalla hyvin nopeasti. Lisäksi käyttäjille oli tarjolla oma keskustelufoorumi, jossa saattoi kysyä apua. Suoraan ylläpidoltakin pystyi kysymään erillisellä yhteydenottolomaketoiminnolla, ja vastaukset tulivat nopeasti.

Needlebasen käyttöliittymä on graafinen relaatiomalli, jossa voidaan luoda tauluja sekä niiden välisiä yhteyksiä. Jokaiseen tauluun voidaan lisätä rajaton määrä tietoja. Tietojen lisääminen on tehty helpoksi linkeillä, joiden avulla haluamaansa kenttään saa lisättyä tiedon nopeasti.

Tietoja lisätessä voidaan valita erilaisia näkymiä, ja valikoida, mitkä tiedot näkyvät ja mitkä ovat piilotettuna. Tämän vuoksi käyttöliittymä on melko joustava, koska tietokantaa rakentaessaan käyttäjä voi piilottaa vähemmän oleelliset tiedot, jolloin näkymä on selkeä ja käytännöllinen.

Needlebasessa on myös ominaisuus, jolla rakenteilla oleva tietokanta julkaistaan muiden verkkokäyttäjien saataville. Tätä ominaisuutta ei testattu, vaan tietokannan toimivuus todettiin hakutoiminnot omaavaa muokkausnäkömää käyttäen.

4.5 Sisällön määrittely ja rajanveto

Mitä tietoja tietokannassa tulisi olla mahdollisimman suuren hyödyn takaamiseksi? Tämä kysymys oli keskeinen ennen aineiston keruuta ja sen alkuvaiheissa. Mukana tulisi olla olennaiset tiedot, joita tiedon etsijä saattaa kaivata, mutta kaiken mahdollisen oheistiedon mukaan ottaminenkaan ei välttämättä olisi perusteltua, koska se veisi enemmän aikaa eikä välttämättä toisi merkittävää hyötyä tietokannan käyttäjälle.

Lähtökohtaisesti tietoja otettiin mukaan runsaasti, jolloin tietueista tuli melko samannäköisiä kuin yleisten- ja tieteellisten kirjastojen tietokannoissa.

Tutkimuksen alussa ei ollut tiedossa, paljonko aiheeseen liittyvää aineistoa on olemassa. Tätä tutkittiin tekemällä hakuja eri kirjastojen tietokantoihin ja artikkeliviitetietokantoihin. Sopivia viitteitä löytyi helposti useita kymmeniä, ja tämän perusteella katsottiin aihepiirin rajauksen olevan riittävän laaja. Tämänkokoinen aineistomäärä saatiin rajattua hallitusti.

Mikäli aineistoa olisi löytynyt huomattavasti vähemmän, olisi voitu harkita laajempien aihealueiden, kuten seksuaalivähemmistöt, mukaan ottamista, ja päinvastoin jos sitä olisi ollut todella paljon, olisi rajauksesta voitu tehdä vielä tarkempi ja keskittyä esim. vain yhteen tarkemmin rajattuun kokonaisuuteen, kuten esim. transsukupuolisuus.

Sisällön määrittelyssä oli haasteena myös, mikä lasketaan transkirjallisuudeksi. On olemassa paljon teoksia, joiden asiasanoissa on *sukupuoli-identiteetti*, mutta on vaikea määritellä, milloin se on pätevä peruste ottaa teos mukaan tähän tietokantaan; esim. feminismiä käsittelevät teokset sivuavat vallitsevien sukupuoliroolien kumoamista tasa-arvon nimissä.

Myös erilaiset kulttuurihistorian ilmiöt käsittelevät androggynejä tyylejä. Muodin historiasta löytyy runsaasti erilaisia ilmiöitä, joissa sukupuoliroolit sekoittuvat. Esimerkki tällaisesta ilmiöstä on housujen yleistymisen naisilla. Mukaan otettiin joitakin sopivia muotiin ja pukeutumiseen liittyviä lehtiartikkeleita, joita sattui löytymään muun aineiston etsinnän lomassa, mutta pelkästään muoti-ilmiöitä käsittelevää aineistoa ei lähdetty erikseen etsimään. Se ei ollut tutkimuksen aihepiirin osalta keskeisin aihealue, ja olisi joka tapauksessa ollut liian laaja perinpohjaisesti kartoitettavaksi aikataulun puitteissa.

Populaarikulttuurissa ilmenee myös usein erilaisia muoti-ilmiöitä, jotka voisivat olla varteenotettavia aiheita tietokannan sisällöksi. Erityisesti rockmusiikin erilaiset tyyli-suuntaukset saattavat hyödyntää esityksissään ja imagossaan sukupuoliroolien sekoittelua (*gender blending*). Yksi rock-kulttuurin ilmiö on japanilainen visual kei -suuntaus, jonka edustajat pukeutuvat muita yhtyeitä teatraalisemmin, ja myös sukupuolirajoja ylittävien ja androggyynien hahmojen esittäminen on yleistä.

Edellä kuvatun kaltaiset kulttuuri-ilmiöt voitaisiin ottaa mukaan tietokantaan, mikäli lähdettäisiin erityisesti kartoittamaan, millaisia sukupuolirooleja rikkovia ilmiöitä on populaarikulttuurin ja kulttuurihistorian alueilla. Nämä aihealueet eivät olleet tämän tutkimuksen keskeisin kartoituksen kohde, mutta niitä otettiin mukaan mikäli sopivia teoksia tuli vastaan muuta aineistoa etsittäessä.

Filosofisten teosten tapauksessa aineiston valintaan liittyi erityisen paljon myös aineiston sisällön tuntemuksen vaikeus; teokseen ja koko sen aihepiiriin pitäisi perehtyä syvällisemmin, ennen kuin syntyy tarkka käsitys sisällöstä ja sen edustamista merkityksistä.

Rajaus tapahtui pääasiassa ottamalla mukaan aiheita, joissa sukupuolen rajoilla olevat ilmiöt ovat pääasiallinen tai keskeinen asiasisältö. Laajempia aihealueita käsitteleviä teoksia saatettiin jättää pois, vaikka niissä olisi hieman sivuttu aihetta. Kuitenkin mikäli kyseessä oli esim. eriaiheisia artikkeleja sisältävä kirja, ja mukana oli jokin rajausehdot täyttävä artikkeli, se otettiin mukaan.

Käytännössä mukaan otettiin aineistoa sitä todennäköisemmin, mitä useampi luvussa 2.3 esitetty asiasana (tai jokin niiden rinnakkaistermi) esiintyi luettelointitiedoissa. Tämä oli selkeä tapa valita aineistoa. Valinnassa otettiin huomioon myös se, että kirjastojen aineistotietokannoissa saattaa olla puutteita asiasanojen osalta, joten teoksia tutkittiin tarvittaessa tarkemmin, mikäli niiden nimi tai aihepiiri antoi vaikutelman, että teos voisi sopia tietokantaan mukaan otettavaksi.

Pääosin mukaan otetut teokset käsitelivät sukupuolen moninaisuuden ilmenemistä käytännössä ja yksilötasolla, mutta mukaan otettiin myös teoreettisia ja filosofisia teoksia silloin, jos niiden keskeinen sisältö erityisesti liittyi sukupuolen moninaisuuteen.

4.6 Asiasanaston yhtenäistäminen

Sukupuolen moninaisuuden ilmiöistä on alettu laajemmin puhua vasta muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana, ja monet aihepiiriin liittyvät termit ovat vasta hiljattain vakiintuneet suomen kielessä nykyiseen muotoonsa. Käsitteet ovat tiedon ja keskustelun lisääntyessä muuttuneet ja tarkentuneet. Tämän takia kirjastojen tietokannoissa esiintyy joskus vanhentuneita termejä (esim. ”transseksuaalisuus”, josta nykyisin käytetään muotoa ”transsukupuolisuus”). Tällaiset tapaukset on huomioitu viitteitä kerätessä ja käytettävät asiasanat on tarvittaessa päivitetty korrekteiksi tällä hetkellä käytössä oleviksi asiasanoiksi.

Tietokannan aihepiirin osalta vähemmän keskeiset homo- lesbo- bi- ja heteroseksuaalisuus-aiheet on yhdistetty yhdeksi asiasanaksi *seksuaalinen suuntautuminen*, koska aihe on vähemmän keskeinen tämän tietokannan osalta. Seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvästä kirjallisuudesta saattaa olla muita tietokantoja, joihin asian tarkempi jaottelu on perusteltua. Kuitenkin tässä pyrittiin luomaan sukupuolivähemmistöihin ja sukupuoli-identiteettiin liittyvät asiasanat mahdollisimman tarkasti, mutta jättämään muut aiheet laajemmiksi termeiksi. Tämä tehtiin siksi, että asiasanojen määrä pysyisi kohtuullisena ja olisi tietokannan ensisijaiselle kohderyhmälle mahdollisimman selkeä.

4.7 Viitteiden syöttäminen tietokantaan

Viitteiden syöttäminen alkoi vähän kerrallaan tutkimuksen edetessä. Ensin lisättiin muutamia viitteitä, joilla tietokannan ominaisuuksia testattiin. Ensimmäisiin viitteisiin lisättiin kaikki ne luettelointitiedot, jotka jokaiselle viitteelle oli tarkoitus kerätä.

Ensimmäisten viitteiden lisäämisen jälkeen tarkasteltiin, ovatko relaatiot oikein, ja ovatko kaikki lisätyt tiedot oikein esitetty. Testattiin myös hakutoimintoa. Käytettiin erilaisia hakusanoja, kuten esim. nimeke, tekijä ja erilaiset asiasanat ja nähtiin kuinka haku löytää tuloksia.

Testailun myötä tehtiin myös lopullinen tarkempi päätös siitä, mitä tietoja nimekkeen yhteyteen liitetään. Olennaisia tietoja olivat tekijä, julkaisija, julkaisuvuosi, materiaalityyppi, asiasanat, YKL-luokitus, saatavuus kirjastoista, joissakin tapauksissa sarjan nimi, mikäli teos kuului johonkin sarjaan, sekä mahdollinen muu lisätieto, mikäli jotakin olennaista huomautettavaa nimekkeeseen liittyi.

Kun relaatioiden rakenne näytti toimivan ja mukaan otettavat tiedot oli määritelty, alkoi järjestelmällisempi aineiston keruu. Eri tietokannoista haettiin keskeisillä asiasanoilla ja poimittiin mukaan aiheensa osalta sopivat teokset (luvussa 2.3 esitetyt aiheet).

Eri kirjastojen tietokannoissa saattoi olla eroavaisuuksia luettelointitietojen esittämisessä, esim. asiasanojen määrä vaihteli, ja sarjajulkaisujen merkinnät sarjojen nimistä ja numeroista saattoivat olla vaihtelevilla tavoilla esitetty. Tietokannoista poimittiin kaikki ne tiedot, jotka viitteistä oli päätetty ottaa mukaan. Eri tietokannoista eri tavoin merkittyjä tietoja poimittaessa niitä yhtenäistettiin (kuten kerrottu luvussa 4.6), ettei rakenteilla olevaan tietokantaan tulisi useilla erilaisilla käytännöillä merkittyjä tietoja, mikä aiheuttaisi sekaannusta.

4.8 Tietokannan käyttöönotto

Tietokanta suunniteltiin julkaistavaksi verkossa, jolloin se olisi kaikkien verkkokäyttäjien saatavilla. Setan Transtukupiste tarjoutui laittamaan sivuilleen linkin, josta tietokantaan pääsisi helposti kuka tahansa, joka etsii tietoa tästä aihepiiristä.

Myös ylläpidon mahdollisuuksia suunniteltiin, eli tietokantaa päivitetäisiin tulevaisuudessa ja mahdollisesti jokin taho voisi rahoittaa sitä. Tämä olisi olennaista, mikäli halutaan hyvä tietokanta. Kuvan 4 mukaan voidaan olettaa, että lisää aineistoa ilmestyy tulevaisuudessa runsaasti, joten tietokannan päivittäminen olisi tärkeää, mikäli sen halutaan olevan hyödyllinen myös tulevaisuudessa.

Osa tässä tutkimuksessa kerätystä aineistosta on myös osittain vanhentunutta; aineisto saattaa sisältää vanhentuneita termejä ja tietoa käytännöistä, joita sittemmin on muutettu. Jos siis halutaan mahdollisimman hyvä ja relevanttia tietoa sisältävä tietokanta tästä aihepiiristä, olisi tärkeintä lisätä siihen jatkuvasti mahdollisimman tuoretta tietoa, jotta tietokannan sisältämistä viitteistä mahdollisimman suuri osa edustaisi paikkansapitävää tietoa. Vanhempi aineisto on hyvä lisä kulttuurisen ilmapiirin ja vallitsevien arvojen kehityksen tarkastelua varten, mutta tavalliseen tiedontarpeeseen uusi aineisto on parhaiten ajan tasalla ja tarjoaa korrektia tietoa sitä tarvitseville.

Käyttöönotto suunniteltiin tapahtuvaksi niin, että tietokanta julkaistaisiin www-sivustolla, jossa sitä pääsisi käyttämään. Yhteistyötahojen, kuten Transtukupiste, omilta sivuilta olisi linkki tietokantaan. Myös muilla aiheeseen liittyvillä sivustoilla,

kuten sukupuolivähemmistöjen keskustelufooromit, voitaisiin markkinoida tietokantaa uutena käytännöllisenä välineenä tiedon etsintään.

Olosuhdemuutosten takia tietokantaa ei vielä julkaistu siinä muodossa kuin tutkimuksen alussa suunniteltiin. Ilmainen Needlebase lakkautettiin tutkimuksen aikana, minkä takia sovelluksen internetpalvelimella sijaitsevaa tietokantaa ei voitu julkaista sellaisenaan. Tehtiin kuitenkin jatkosuunnitelmia julkaista tietokanta myöhemmin, mahdollisesti jonkinlaisessa toisenlaisessa muodossa eri sovelluksella toteutettuna. Näistä suunnitelmista kerrotaan luvussa 6. Tietokantaan kerätyt viitetiedot on nyt esitetty mukanaolevassa liitteessä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä esitellään keskeisiä havaintoja, joita tutkimus tuotti. Havainnot käsittelevät löytyneen aineiston määrää, sen jakautumista eri perustein sekä tietokannantekosovellusten toimivuutta.

5.1 Aineiston määrä

Aineistoa löytyi riittävästi kattavan tietokannan laatimiseen, ja määrä osoittautui kutakuinkin samansuuruiseksi kuin ennakkoarviot. Kuitenkin lehtiartikkelien runsas määrä ylitti odotukset. Tutkimuksen aikana aineistoviitteitä kertyi tietokantaan 66 kpl. Tämä määrä kattaa suurimpien yleisten kirjastojen, joidenkin tieteellisten kirjastojen tietokannoista, sekä valikoidusti joistakin artikkeliviitetietokannoista, kuten Aleks, löytyvää materiaalia.

Kuva 1 on näkymä tietokannasta, johon kerättiin viitetietoja. Kuvassa näkyy joidenkin teosten nimeke, tekijä, julkaisuvuosi, julkaisija sekä materiaalityyppi. Kuvan vasemmassa laidassa on listattuna eri tauluja ja niiden sisältämien tietojen määriä numeroina.

The screenshot shows the TransTieto database interface. On the left is an 'Index' sidebar with a list of fields and their counts. The main area displays a search result table for 'nimeke' with columns for title, author, year, publisher, and type. The table contains several rows of data, including titles like 'Diiva ja ihana nainen' and 'Et sinä kuole'.

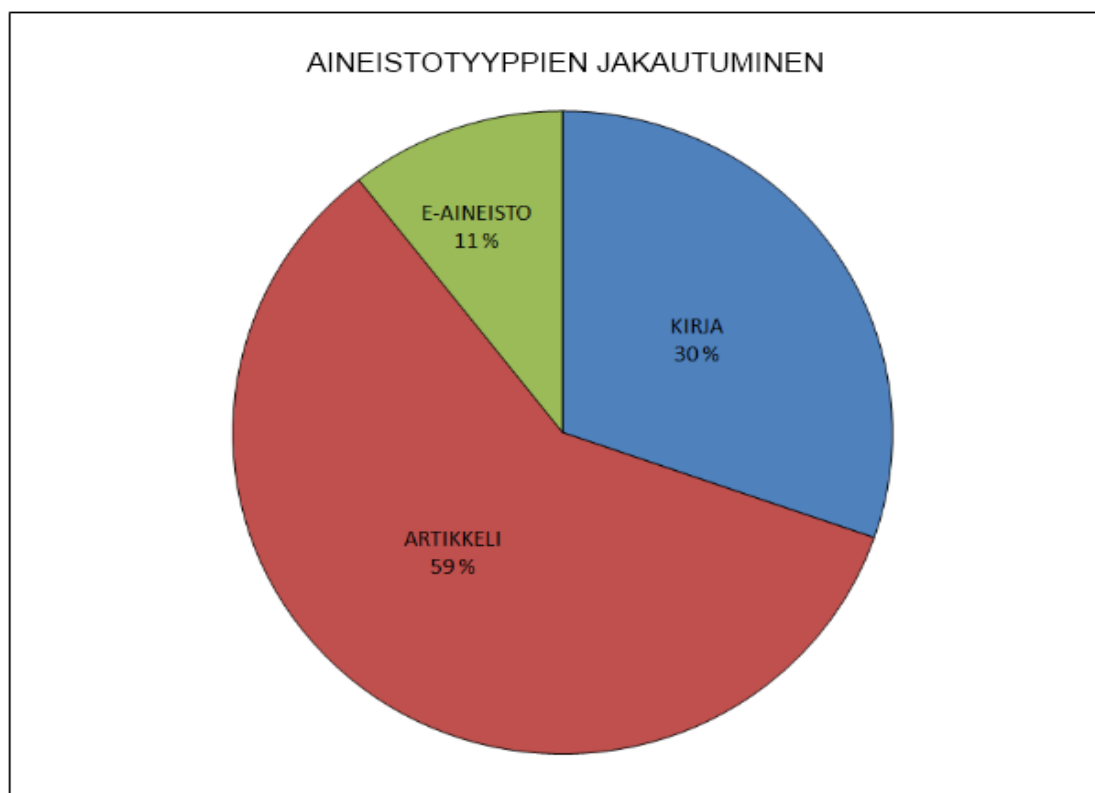
nimeke	tekijä	julkaisuvuosi	julkaisija	tyyppi
Diiva ja ihana nainen : kahdenlaista naiseutta vuoden 1998 Eurovision laulukilpailujen lehtivastaanotossa	Pajala, Mari	2000		artikkeli
Ei ole miestä eikä naista : queer-luenta keskiajan Euroopassa tunnettuja ristiinpukeutuvia pyhimyksiä kuvaavista teksteistä	Aarnipuu, Tiia	2006	Seta	kirja
Elämä transvestiittinä : osa-aikatyön ulostuloprosessi	Leinonen, Eeva-Kaisa	2003	Helsingin Yliopisto	kirja
Et sinä kuole	Schmidt, Kathrin	2011	Wsoy	kirja
Fa'afafine	Majuri, Lasse			artikkeli
Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen : lesbot, homot, bi- ja transihmiset sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaina	Nissinen, Jussi (toim.) Lehtonen, Jukka (toim.) Socada, Maria (toim.)	3 1997	Edita	kirja
Hutsula	Witkowski, Michal	2007	Like	

Kuva 1: Näkymä tietokannasta. (Kuva on tietokannan varhaisesta kehittäelyvaiheesta, ja siinä esitetyt tiedot ovat saattaneet myöhemmin vielä tarkentua.)

5.2 Aineistotyyppien jakautuminen

Aineistosta suurin osa oli lehtiartikkeleita. Kirjoja oli huomattavasti vähemmän, vaikka tietokannan ensisijaiseksi painopisteeksi oli määritelty tietokirjallisuus. Tutkimus osoitti, että suomenkielellä julkaistua kirjallisuutta sukupuolivähemmistöistä on olemassa huomattavan vähän. Kuitenkin sitä on alettu julkaisemaan viime vuosina enemmän kuin aiemmin, sillä mukana olevat kirjat olivat pääosin melko uusia, eli 2000-luvulta.

Kuvassa 3 esitellään aineiston jakautumista materiaalityyppien mukaan. Jakautumisen luokittelussa on käytetty seuraavia periaatteita. Artikkeleja ovat lehdissä julkaistut artikkelit. Kirjoissa olevat artikkelit on luokiteltu kirjoihin. Myös pro gradu –tutkielmat ja muut opinnäytetyöt on laskettu kirjoiksi. E-aineistoja ovat internetissä julkaistut kokotekstit. Joistakin lehtiartikkeleista saattaa olla saatavilla myös verkossa luettava versio, mutta siitä huolimatta ne on luokiteltu lehtiartikkeleiksi, mikäli artikkeli on alun perin julkaistu lehdessä.

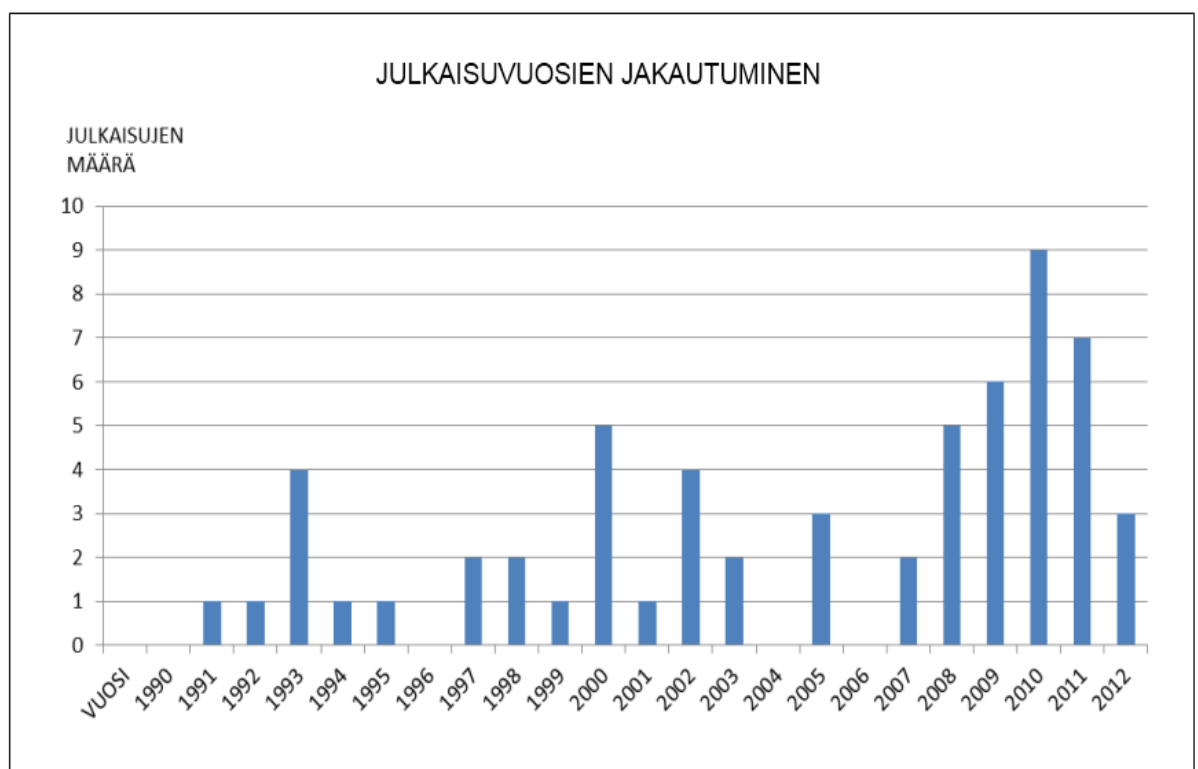

Kuva 3: Aineistotyyppien jakautuminen prosentteina

Artikkelien määrä oli huomattavan suuri. Rajallisten resurssien vuoksi artikkelien kartoittamisessa käytettiin valikoivaa otetta, ja artikkeleja lisättiin tietokantaan luvussa 4.2. esiteltyjen kriteerien pohjalta. Voidaan myös olettaa, että lehdissä julkaistuja artikkeleita on olemassa huomattavasti enemmän kuin mitä tässä kartoituksessa löydettiin. Artikkeleja löytyi lähinnä sillä perusteella, että niitä oli luetteloitu artikkeliviitetietokantoihin. Lehdissä kuitenkin julkaistaan jatkuvasti niin paljon artikkeleita, että kaikki eivät koskaan ole luetteloituna missään.

5.3 Aineiston julkaisuvuodet

Julkaisuvuosia esittävä kuvaaja (Kuva 4) antaa varovaisen arvion siitä, että aineistoa on alettu 2000-luvun edetessä julkaisemaan enemmän kuin 1990-luvulla. On myös mahdollista, että aihepiiri on saanut enemmän huomiota, ja sen takia julkaistua aineistoa on tarkemmin luetteloitu esim. artikkeliviitetietokantoihin. Joka tapauksessa löydetyistä aineistoviitteistä enemmistö on 2000-luvulla julkaistua.

Kuva 4: Aineiston jakautuminen julkaisuvuoden mukaan

Mahdollista on sekin, että aineiston etsimiseen käytetyt hakutermit ovat niin uusia, etteivät ne ole olleet käytössä ennen 1990-lukua. Tämä termien nopea kehitys voisi osittain selittää, miksei vanhempaa aineistoa löytynyt käytetyillä hakusanoilla.

Sukupuolen moninaisuuteen liittyvät ilmiöt itessään eivät ole mitään uutta, vaan todennäköisesti niitä on aina ollut. Kuitenkin niistä on puhuttu tässä tutkimuksessa esitetyillä käsitteillä vasta lyhyen aikaa. Vielä viime vuosinakin käsitteet ovat muuttuneet ja tarkentuneet, ja käsitteistö on kasvanut jatkuvasti tuoden mukanaan tarkempia käsitteitä. Esimerkkinä nopeasta terminologian kehityksestä on sana transsukupuolisuus, josta käytettiin vielä 2000-luvun alussakin muotoa transseksuaalisuus, jota nyt pidetään jo vanhentuneena.

Siinä missä kirjojen julkaisu on lisääntynyt viime vuosina, voidaan arvella, että lehtiartikkeleita on saatettu julkaista kauemmin kuin mitä tämä tutkimus osoittaa. Syy siihen, ettei niitä löytynyt, selittyy artikkeliviitetietokantojen nuorella iällä. Vanhoja artikkeleita on siis luultavasti olemassa, mutta niitä ei ole luetteloitu mihinkään.

5.4 Tietokantojen rakentamiseen tarkoitetut sovellukset

Tietokannan suunnittelu ja rakentaminen onnistuu sopivalla graafisella sovelluksella, vaikka käyttäjä ei hallitsisi tietokantaohjelmointia. Kuitenkin ohjelmien vaihtelevat ominaisuudet ja käyttöliittymät vaikuttavat suuresti siihen, millaista ohjelmaa mihinkin tarkoitukseen kannattaa käyttää.

Aiempi kokemus tietokantojen tekemisestä on selvästi hyödyksi. Jos on tehnyt relaatiotietokantoja edes jollakin sovelluksella, niiden toimintaperiaatteita ymmärtää, ja siitä on apua erilaistenkin sovellusten käyttämisessä.

5.5 Ilmaisten sovellusten luotettavuus

Needlebasen ylläpito tiedotti yllättäen, että sovellus lakkautetaan pian, ja uusi versio tulee käytettäväksi vasta joskus myöhemmin. Tämä vaikutti tutkimuksen menettelytapoihin. Tietokanta viitetietoineen ehdittiin rakentaa ennen sovelluksen

lakkautusta, mutta lakkautuksen jälkeen se ei ollut sellaisenaan enää käytettävissä.

Ilmaissovellukset ovat varteenotettava vaihtoehto tietokantoja tehdessä, mutta eivät luotettavin. Ne sopivat pieniin, harrastusmaisiin projekteihin hyvin, mutta eivät ole suositeltavia vakavampiin ja laajempiin projekteihin, joiden on tarkoitus olla toiminnassa kauan.

Ilmaisen sovelluksen tarjoajalla ei ole vastuuta ylläpitää tukipalveluja, päivittää ohjeita, ja ääritapauksessa koko ohjelman toiminta saatetaan lopettaa. Tietokoneelle asennettavissa sovelluksissa tukipalveluiden lopettaminen ei välttämättä haittaa merkittävästi, mutta verkossa toimivan sovelluksen käytettävyys voi huonontua tai jopa loppua kokonaan, mikäli ylläpito sulkee sen. Tämä on huomioonotettava seikka verkossa toimivia sovelluksia käytettäessä.

6 JATKOKEHITTELYN MAHDOLLISUUDET

Tietokannan julkaisua koskevan olosuhdemuutoksen takia tehtiin jatkosuunnitelmia tietokannan saattamiseksi lopulliseen muotoonsa. Nyt saatiin kerättyä luettelo aineistoviitteitä ja testattua tietokannantekosovelluksia. Jatkosuunnitelmissa keskitytään saattamaan kerätyt aineistoviitteet yleisesti käytössä olevaksi tietokannaksi.

6.1 Painopisteet jatkokehittelyssä

Tutkimuksen tavoitteena oli luoda tietokanta, joka olisi verkossa vapasti käytettävissä, mutta yllättävän esteen takia tavoitteen mukaisesta verkkoresurssista ei tullut pysyvää. Kerätyt aineistoviitteet saatiin kuitenkin talteen myöhempää käyttöä varten ja ne on esitetty liitteessä.

Tutkimus tuotti viitetietoja, joita voidaan tulevaisuudessa käyttää jonkin uuden tietokannan tai aineistoluettelon laatimisessa. Kerättyjen nimekkeiden ohien saatiin kerättyä keskeiset asiasanat ja muita olennaisia tietoja, joita voidaan käyttää uuden tietokannan rakentamisessa.

Jatkokehittelyssä tullaan kiinnittämään huomiota samoihin kriteereihin kuin tutkimuksen alussa. Tavoitteena on löytää sovellus, jolla tietokantaan saadaan toimivat hakutoiminnot.

Tutkimuksen tuottamien johtopäätösten valossa jatkokehittelyssä tullaan kiinnittämään huomiota myös siihen, onko tietokannan laatimiseen käytettävä sovellus kestävä. Tarvitaan varmuus siitä, että tietokanta pysyy verkossa mahdollisimman kauan ja että sitä pystyisi yhä päivittämään, vaikka palveluntarjoaja muuttaisi palvelusopimuksia.

On mahdollista, että jatkokehittelyä varten etsitään toinen ominaisuuksiltaan Needlebasea vastaava sovellus ja tehdään sillä tietokanta, johon kerätyt aineistoviitteet syötetään. Voidaan testata jo testattuja sovelluksia syvällisemmin tai etsiä uusia vaihtoehtoja.

Voidaan myös tehdä muunlaisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi html-pohjainen aineistoluettelo. Sen hakutoiminnot olisivat rajoittuneempia kuin varsinaisen tietokannan, mutta kerättyjen aineistoviitteiden määrän ollessa suhteellisen pieni, tämä ei haittaisi merkittävästi. Kuitenkin aineistoluettelon päivittämisen käytännöllisyys on otettava huomioon. Mikäli aineistoa tulevaisuudessa kerääntyy huomattavasti lisää, tarvitaan hyvät hakutoiminnot, ja viitteet on oltava hyvin jäsenneiltyinä.

6.2 Haasteet

Mikäli uusissa tutkimuksissa keskitytään johonkin tiettyyn materiaalityyppiin, tässä on kerrottu niiden kartoittamiseen liittyvistä haasteista.

Lehtiartikkelien todellisena haasteena on löytää ne artikkelit, joita ei ole viety artikkeliviitetietokantoihin. On kuitenkin epäselvää, kuinka suuri määrä tällaisia artikkeleita on olemassa. Median kiinnostus sukupuolivähemmistöä koskeviin asioihin on viime vuosina kasvanut, joten voidaan arvioida, että myös artikkeliviitetietokantojen tekijät tarttuvat näitä asioita koskeviin artikkeleihin entistä todennäköisemmin.

Kuvassa 4 näkyy aineiston hiljattainen lisääntyminen 2000-luvulla, josta voidaan päätellä, että sitä on joko alettu julkaisemaan enemmän, tai vaihtoehtoisesti se on paremmin dokumentoitu viitetietokantoihin. Lehtiartikkelien haasteena on myös niiden suhteellisen tiheä ilmestymistahti, minkä takia kattavan tietokannan ylläpitäminen vaatisi niiden osalta jatkuvaa median seuraamista ja tietokannan päivitystä.

Eri järjestöjen jakamat pienpainatteet ja verkkoaineistot saattavat olla vaikeita paikannettavia, koska ne voivat olla vain tietyn aikaa saatavilla ja niillä ei aina ole ISBN-numeroa tai muuta selkeää tunnistetta. Näiden osalta on hyvä olla yhteydessä Setan ja Trasekin kaltaisiin järjestöihin. He julkaisevat silloin tällöin omia painatteitaan, joita ei muuta kautta ole välttämättä saatavilla. Usein kuitenkin keskeisimmät tällaiset julkaisut tulevat verkkoon vapaasti luettavaksi, jolloin ne ovat yleensä luettavissa järjestöjen verkkosivuilla.

Kaunokirjallisuuden osalta tarvittaisiin syvälinen tutkimus, jossa jokainen potentiaalisesti aiheeseen liittyvä teos luetaan kokonaan, jotta voidaan varmistua sisällön teemojen todella liittyvän tähän tutkimuksen aiheeseen. Keskeisesti sukupuolen moninaisuutta käsittelevää, suomenkielistä kaunokirjallisuutta voidaan tämän tutkimuksen perusteella arvioida olevan hyvin vähän. Kuitenkin aihetta saatetaan sivuta monissa teoksissa, joissa se ei ole keskeinen teema, ja tällaisissa tapauksissa aihetta ei välttämättä ole käsitelty kirjastojen aineistotietokantojen asiasanoituksessa. Tilanne on samankaltainen kuin luetteloimattomien lehtiartikkelien tapauksessa – aineistoa saattaa olla olemassa, mutta sitä ei välttämättä ole helppo löytää.

Suomenkielisen tietokirjallisuuden voidaan arvioida olevan melko hyvin edustettuna tässä tutkimuksessa. Se on yleensä riittävän hyvin luetteloitu kirjastojen aineistotietokantoihin, jolloin teokset on helppo löytää asiasanojen ja muiden hakutermien avulla.

6.3 Aineiston laadun analysointi

Sukupuolen moninaisuuden käsittely mediassa on usein sensaatiohakuista, ja toimittajien puutteellisen tiedon takia artikkelit eivät aina saa transihmisten hyväksyntää asiallisena tiedon levittämisenä. Aineiston kartoituksessa heräsi kysymys, tulisiko mukaan otettavaa aineistoa valikoida ja suodattaa joillakin perusteilla. Jos ajatellaan tietokantaa hyvänä tiedonhankkimiskanavana, olisi hyödyllistä, että sen sisältämä tieto on laadukasta. Toisaalta kirjastoammattilaisen näkökulma on, että kaikki informaatio on arvokasta, ja on lukijan vastuulla muodostaa oma mielipiteensä luetujen aineistojen pohjalta.

Kirjastoammattillisesta lähtökohdasta huolimatta jatkokehittelyn yhtenä mahdollisuutena voitaisiin pitää jonkinlaista toimintoa, joka mahdollistaisi aineiston arvostelun. Tietokantaan voitaisiin tehdä ominaisuus, jolla jokaiselle nimekkeelle voitaisiin antaa arvosana siitä, kuinka laadukas se on. Laadukkuuden määrittely pitäisi tehdä transihmisten asioita ajavien tahojen (esim. Trasek Ry) toimesta. Tällaisille järjestöille voitaisiin antaa oikeudet kirjoittaa arvosteluja tai kommentteja koskien yksittäisiä nimekkeitä. On epätodennäköistä, että jokaista nimekettä

tultaisiin koskaan tarkasti analysoimaan, mutta joka tapauksessa sen mahdollisuus olisi hyödyllinen ominaisuus. Kommenteilla voitaisiin huomauttaa esim. tekstin sisältämistä asiavirheistä.

Artikkelien laadun analysointi antaisi mahdollisuuden koota laajasti sekä hyvää että huonoa tietoa sisältävä tietokanta, ja sieltä voitaisiin kommentoinnilla nostaa esiin onnistuneet ja asialliset teokset sekä merkitä varoituksin ne, jotka ovat suorastaan vahingollisia levittäessään epäkorrektia tietoa.

6.4 Yhteenveto

Sukupuolen moninaisuutta käsittelevänä aineistokartoituksena tutkimus onnistui, mutta tarvitaan vielä laajempaa tutkimusta, että saadaan mahdollisimaan kattava tietokanta. Se sisältäisi tässä tutkimuksessa löydettyjen viitteiden lisäksi sekä vaikeasti löydettävissä olevan vanhan aineiston että kaiken uuden, jota jatkuvasti julkaistaan.

LÄHTEET

- Alaterä A. & Halttunen, K. Tiedonhaun perusteet: osa lukutaitoa. 2002. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 15-16, 26.
- Caspio [Verkkosivu]. Caspio Inc. [Viitattu 21.8.2012]. Saatavana: <http://www.caspio.com/>
- Haapamäki, T., Hedman, A., Hämäläinen, E., Kurvinen, B., Lager, L., Lindegren, Y., Murtomaa, E., Vainikka, E. Monografioiden kuvailu. 2006. Helsinki: BTJ, 13, 18.
- Haasio, A. Tiedon avain: Opas tiedonlähteille. 2009. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Haasio, A. Tiedon lähteillä: 2. 2006. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 20, 37.
- iFreeToolsCreator [Verkkosivu]. Sahasvat. [Viitattu 21.8.2012]. Saatavana: <http://creator.ifreetools.com/>
- Järvinen, M-L. Konstruktivistinen oppimiskäsitys opettajan pedagogisena työvälineenä alkuopetuksessa: näkökulmia muutokseen. 2011. Tampere: Tampereen yliopisto, 59-60.
- Keskikiikonen, M. Tietokannat: AB+ Trainer: moduuli 4: Tietokannat Access. 2001. Helsinki: Edita, 4.
- Luokitusta uudistava työryhmä, LUU. 2005. YKL taulukot. Helsinki: BTJ, 11.
- MyTaskHelper [Verkkosivu]. MyTaskHelper. [Viitattu 21.8.2012] Saatavana: <http://mytaskhelper.com/>
- Needlebase. [Verkkosivu]. ITA Software. [Viitattu 11.5.2012]. Saatavana: <http://needlebase.com/>.
- Pitkäranta, R. Suomi-latina-suomi-sanakirja. 2001. Helsinki: WSOY, 572.
- Seksuaalivähemmistöt ja sukupuolen moninaisuus [Verkkosivu]. Helsinki: Seta ry. [Viitattu 14.3.2012]. Saatavana: <http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=seksuaalivahemmistot-ja-sukupuolen-moninaisuus>
- Sukupuolisuus [Verkkosivu]. Tampere: Pirkanmaan Seta Ry. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavana: <http://www.treset.fi/tietoa/sukupuolisuus>

Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J. & Hentilä, J. (toim.) Saanko olla totta?: Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. 2011. Helsinki: Gaudeamus, 331.

Uusitalo, K. & Kohtamäki, M. Konstruktiivisen tutkimusotteen rooli menetelmien kentässä. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Oitmäki: JTO-Palvelut, 283.

Vilkkä, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26.

Zoho Creator. [Verkkosivu]. Zoho Corporation. [Viitattu 11.5.2012]. Saatavana: <http://www.zoho.com/creator/>

LIITTEET

LIITE 1. Lista tietokantaan kerätyistä viitteistä

Aarnipuu, Tiia

Ei ole miestä eikä naista: queer-luenta keskiajan Euroopassa tunnettuja ristiinpukeutuvia pyhimyksiä kuvaavista teksteistä

2006, Helsinki: Seta.

ISBN 952-9862-19-9.

YKL 28.09

Sarja: Seta-julkaisuja (19)

Asiasanat: pyhimykset, keskiaika, uskonto, queer-tutkimus, sukupuoli-identiteetti

Lisätieto: Perustuu Helsingin yliopiston uskontotieteen laitoksella 2005 hyväksytyyn pro gradu -työhön

Saatavana: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/uskon/pg/aarnipuu/eiolemie.pdf>

Aarnipuu, Tiia

Sinivalkoisissa höyhenissä: suomalainen drag

Kirja. 2010, Helsinki: Like.

ISBN 978-952-01-0402-3 (nid.)

YKL 77.192

Asiasanat: drag, teatteri, sukupuoliroolit, henkilöt, seksuaalinen suuntautuminen, kulttuurihistoria, Suomi

Aarnipuu, Tiia

Trans: sukupuolen muunnelmia

Kirja. 2008, Helsinki: Like.

ISBN 978-952-01-0098-8 (nid.)

YKL 30.12

Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, kulttuurihistoria, sukupuolenkorjaus, transsukupuolisuus, transvestismi, intersukupuolisuus, drag

Ahokas, Tarja & Tynkkynen, Marjo

Transsukupuolisuus: mitä se on?

Artikkeli lehdessä Anna 20/2002

2002, Helsinki: Otavamedia.

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, hyvinvointi, sukupuolenkorjaus

Ala-Risku, Päivi

Viime hetken muutokset toivat translakiin potkua: "Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta" hyväksyttiin eduskunnassa toukokuun alussa äänin 104 puolesta ja 67 vastaan

Artikkeli lehdessä Z 4/2002

2002, Helsinki: Seta

Asiasanat: lainsäädäntö, transsukupuolisuus, yhteiskunta

Alatalo, Mervi

Vihdoin oikeissa nahoissa: Äidille Salli oli melkein 23 vuotta oma nätti tyttö. Nyt Sallista on tullut Saku ja äiti saa tytön tilalle pojan

Artikkeli lehdessä Anna 28/2009

2009, Helsinki: Otavamedia.

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, perhesuhteet

Bremer, Pirkkoliisa

Mikä on Trasek, mikä on transseksuaali

Kirja. 1991, Helsinki: Seta.

YKL 32.2

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, ihmisoikeudet

Children's National Medical Center
 Opas lapsen sukupuoli-identiteetin kehityksestä huolestuneille vanhemmille
 E-aineisto. Helsinki: Transtukipiste
 Alkuteos: If you are concerned about your child's gender behaviors : a guide for parents : outreach program for children with gender-variant behaviors and their families
 Suomentaja: Transtukipiste
 Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, lapset, vanhemmuus, lasten kehitys, transsukupuolisuus, sukupuoliroolit
 Saatavana: www.transtukipiste.fi/doc/Opas_lapsen_sukupuoli-identiteetin_kehityksesta_huolestuneille_vanhemmille.pdf

Ebershoff, David
 Tanskalainen tyttö
 Kirja. 2000, Helsinki: Otava.
 Suomentaja: Päckilä, Markku
 Alkuteos: The Danish girl
 ISBN 951-1-16256-X (sid.)
 YKL 84.2
 Asiasanat: romaanit, kaunokirjallisuus, historialliset henkilöt, taiteilijat, rakkausromaanit, transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus
 Kohdehenkilö: Elbe, Lili

Hannuksela, Outi & Tölli, Nina
 Sukupuoleen selviytyminen: seitsemän suomalaista transseksuaalia
 Kirja. 1998, Helsinki: Stakes.
 Sarja: Raportteja, 1998: 224
 Asiasanat: transsukupuolisuus

Hannuksela, Outi & Tölli, Nina
 Transseksuaaliasiakas ja sosiaalityö
 Artikkelilehdessä Sosiaaliturva 14/1997
 1997, Helsinki: Huoltaja-säätiö.
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, sukupuolenkorjaus, sosiaalipalvelut, sosiaaliset suhteet

Heinonen, Mirka
 Väärässä ruumiissa
 Artikkelilehdessä Anna 37/2010
 2010, Helsinki: Otavamedia
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, sukupuoli-identiteetti

Hekanaho, Pia Livia
 Transseksuaalit Ville ja Tiina: naisesta mieheksi, miehestä naiseksi
 Artikkelilehdessä Kotilääkäri 2/1993
 1993, Helsinki: Otavamedia.
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, sukupuoli-identiteetti

Huuska, Maarit
 Lasta ei pidä pakottaa sukupuolinormien mukaiseksi
 Artikkelilehdessä Helsingin Sanomat 16.7.2009
 Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, lapset, normit

Huuska, Maarit
 Transseksuaalisen sukupuoli-identiteetin rakentuminen
 Pro gradu -tutkielma. 1998, Tampereen yliopisto, sosiaalipsykologia
 ISBN 951-44-4376-4 (nid.)
 YKL 32.2
 Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, transsukupuolisuus

Ilvesheimo, Gerry Birgit
 Lykantropia
 Kirja. 2009, Helsinki : Johnny Kniga
 ISBN 978-951-0-34974-8 (sid.)
 YKL 84.2

Asiasanat: romaanit, intersukupuolisuus, historialliset romaanit, sukupuoliroolit, yhteiskunta

Ilvesheimo, Gerry Birgit
 Transgender: siltä väliä
 Artikkelit lehdessä Z 01/2003
 2003, Helsinki: Seta
 Asiasanat: transgender, sukupuoli-identiteetti

Jokinen, Arto
 Näin tehdään nainen: Miesten ristiinpukeutuminen
 Artikkelit kirjassa Nainen, naiseus, naisellisuus (toim. Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki & Riitta Pirinen)
 2001, Tampere: Tampere University Press
 ISBN 951-44-5203-8
 YKL 32.3
 Asiasanat: transvestismi, sukupuoliroolit, normit, pukeutuminen

Jämsä, Juha (toim.)
 Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville
 Kirja. 2008, Jyväskylä: Ps-Kustannus
 ISBN 978-952-451-387-6 (nid.)
 YKL 30.15
 Asiasanat: perhesuhteet, lapset, vanhemmuus, hyvinvointi, sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, lainsäädäntö, intersukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, transsukupuolisuus, seksuaalinen suuntautuminen, nuorisotyö, transvestismi

Kajo, Irene
 Transihmiset työelämässä: opas työnantajalle, työntekijälle ja työyhteisölle
 E-aineisto. Helsinki: Transtukipiste
 Asiasanat: työyhteisö, transsukupuolisuus, intersukupuolisuus, transgender, transvestismi, sukupuoliroolit, sukupuoli-identiteetti, sosiaaliset suhteet
 Saatavana: www.transtukipiste.fi/doc/Transihmiset_tyoelamassa_opas_2.pdf ?

Kallio, Henripekka
 Laki ajaa yhä pakkosterilointiin.
 Artikkelit lehdessä Lapin kansa 31.1.2012
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, lainsäädäntö, ihmisoikeudet, lapset
 Lisätieto: Haastattelussa Trasek Ry:n puheenjohtaja Antti Karanki

Karanki, Antti
 Sukupuolen korjausleikkauksista
 E-aineisto
 Helsinki: Transtukipiste
 Asiasanat: sukupuolenkorjaus, transsukupuolisuus, kirurgia
 Saatavana: <http://www.transtukipiste.fi/doc/Leikkaushoidot.pdf>
 Lisätieto: Transtukipisteen sivuilla olevassa linkissä artikkelin nimi on Opas kirurgisiin sukupuolen korjaushoitoihin. Siellä mainitaan myös kirjoittajan nimi, jota itse dokumentissa ei mainita.

Karanki, Antti
 Sukupuolen korjaaja ja byrokratia
 E-aineisto. 2009, Helsinki: Transtukipiste
 Asiasanat: sukupuolenkorjaus, byrokratia, sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, lainsäädäntö
 Saatavana: http://www.transtukipiste.fi/doc/Opas_byrokratia.pdf

Kautto, Nina

Apua, mies synnyttää!: paniikki sukupuolirajojen rikkomisesta vie huomion ihmisoikeusloukkauksilta.

Artikkeli lehdessä Tulva 2012: 2

Asiasanat: lainsäädäntö, ihmisoikeudet, sukupuolenkorjaus, transsukupuolisuus, media

Koistinen, Olavi

Sukupuolenkorjaus sekoitti Finanssivalvonnan: sukupuolta vaihtanut toimistopäällikkö katsoo tulleen savustetuksi johtotehtävistä.

Artikkeli lehdessä Helsingin sanomat 22.11.2011

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, työelämä, yhteiskunta, syrjintä

Koljonen, Laura

Viimein hyväksytty: Kiinan nykytanssin huippu Jin Xing tietää, että ajat muuttuvat - myös Kiinassa

Artikkeli lehdessä Suomen Kuvalehti 23/2010

2010. Helsinki: Otavamedia

Asiasanat: teatteri, tanssi, sukupuolenkorjaus, transsukupuolisuus, taiteilijat, Kiina

Koskelainen, Minna

Nainen väärässä ruumiissa.

Artikkeli lehdessä Uusi nainen 1993: 12

Asiasanat: transsukupuolisuus

Lisätieto: Haastateltavana Kati Sirkiä

Kukkonen, Freija

"Peilissä oli väärä ihminen": naistenpäivä; sukupuolensa korjanneelle "Aulikille" naiseus on kauneutta ja terveyttä.

Artikkeli lehdessä Savon sanomat 8.3.2009

Asiasanat: transsukupuolisuus

Lisätieto: Haastattelussa transsukupuolinen Aulikki sekä Setan ja Transtukipisteen koulutussuunnittelija Marita Karvinen

Leinonen, Eeva-Kaisa

Elämä transvestiittina: osa-aikatyön ulostuloprosessi

Pro gradu -tutkielma. 2003, Helsingin yliopisto, valtiotiede.

Asiasanat: transvestismi, sukupuoli-identiteetti, sukupuoliroolit, pukeutuminen, yhteiskunta, sosiaaliset suhteet

Lindqvist, Martti

Muukalainen omassa ruumiissaan

Artikkeli lehdessä Vartija 106(1993):1

1993, Helsinki: Vartija-aikakauslehden kannatusyhdistys ry

Asiasanat: transsukupuolisuus, sosiaaliset suhteet, sukupuoli-identiteetti

Esipuhe Kati Sirkiän tekstiin "Jumala on luonut transseksuaalinkin"

Majuri, Lasse

Fa'fafine

Artikkeli lehdessä Z 27(2002):3

2002, Helsinki: Seta.

Asiasanat: sukupuoliroolit, tasa-arvo, Samoa, dokumenttielokuvat

Lisätieto: Artikkelissa esitellään tv-dokumenttia "Paradise Bent - Boys Will Be Girls in Samoa"

Mattila, Aino

Sukupuolenkorjaushoidot kohentavat transsukupuolisten potilaiden psykososiaalista toimintakykyä

Artikkeli lehdessä Suomen lääkirilehti 3/2008

2008, Helsinki: Suomen Lääkäriliitto

asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus

Mattila, Aino

Transseksuaalisuus: äärimmäinen ristiriita identiteetin ja ruumiin välillä

Artikkeli lehdessä Työterveyslääkäri 2005;23(1)

2005, Helsinki: Suomen työterveyslääkäriyhdistys Ry

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, lainsäädäntö, sukupuoli-identiteetti

Moring, Hani

Mieheni on nainen!: Ensimmäisen transseksuaalin tarina ilmestyi romaanina

Artikkeli lehdessä Z 26(2000):4

2000, Helsinki: Seta.

Asiasanat: kirja-arvostelut, transsukupuolisuus, historialliset henkilöt

Lisätieto: Artikkelissa esitellään David Ebershoffin teosta Tanskalainen tyttö

Muu, mikä? -hanke

Muu, mikä?: Sukupuolivähemmistönuorten visio 2020

E-aineisto. 2011, Helsinki: Muu, mikä? -hanke

Asiasanat: nuoret, sukupuoli-identiteetti, tasa-arvo, yhteiskunta, sosiaaliset suhteet, oppaat

Saatavana: <http://www.transtukipiste.fi/doc/muumika-2painos-nettiin.pdf>

Nissinen, Jussi (toim.), Lehtonen, Jukka (toim.) & Socada, Maria (toim.)

Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen: lesbot, homot, bi- ja transihmiset sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaina

Kirja. 1997, Helsinki: Edita

ISBN 951-37-2211-2 (nid.)

YKL 59.35; 37.23; 59.2

Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, sukupuolivähemmistöt, transsukupuolisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sosiaalipalvelut

Oksala, Johanna

Ollako vai eikö olla?: Kysymyksiä identiteetistä

Artikkeli lehdessä Naistutkimus 12(1999): 2, 2-14

1999, Helsinki: Suomen naistutkimuksen seura

Asiasanat: sukupuoliroolit, filosofia, sukupuoli-identiteetti, queer-tutkimus, transsukupuolisuus, transgender

Pajala, Mari

Diiva ja ihana nainen: kahdenlaista naiseutta vuoden 1998 Eurovision laulukilpailujen lehtivastaanotossa.

Artikkeli lehdessä Naistutkimus 13(2000): 3, 26-41

2000, Suomen naistutkimuksen seura; Jyväskylän Yliopisto.

Asiasanat: transsukupuolisuus, normit, media, musiikki, Euroviisut

Lisätieto: Julkaistu uudelleen 2006 kirjassa Erot järjestykseen!: Eurovision laulukilpailu, kansallisuus ja televisiohistoria

Pakkanen, Johanna

Transihmisiä syrjitään terveyspalveluissa läpi Euroopan

Artikkeli lehdessä Voltti 4/2008

2008, Helsinki: Seta

asiasanat: sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, sukupuolivähemmistöt, syrjintä, tasa-arvo

Peltola, Jenni

"Anninan kanssa saan olla oma itseni"

Artikkeli lehdessä Me naiset 59(2012):34

Asiasanat: transsukupuolisuus, perhesuhteet, sukupuoli-identiteetti

Lisätieto: Haastateltavina transsukupuolinen Kimi ja tyttöystävä Annina.

Penttilä, Mikko
 Sukupuolimaratonin voittaja
 Artikkelijulkaisussa Apu 29/2010
 2010, Helsinki : A-lehdet
 Asiasanat: intersukupuolisuus, urheilu, sukupuoli-identiteetti, byrokratia
 Kohdehenkilö: Caster Semeneya

Pimenoff, Veronica
 Alaikäisten transtutkimukset jakavat mielipiteitä
 Artikkelijulkaisussa Suomen lääkäri-lehti 66(2011): 26-31, 2142-2143
 Asiasanat: transsukupuolisuus, lapset, nuoret, lainsäädäntö, sosiaaliset suhteet

Pimenoff, Veronica
 Mahdollisuus on tuonut oikeuden toteuttaa haluaan, vaikka ympäristö hankalasti hämmentyy
 Artikkelijulkaisussa Kulttuurivihkot 22(1994): 6
 1994, Helsinki: Kulttuuriryöntekijäin liitto ry.
 Asiasanat: transsukupuolisuus, kulttuurihistoria, yhteiskunta, genetiikka

Rastas, Merja
 Oikeus oman identiteetin mukaiseen elämään?: tutkimus transseksuaalien elämästä ja asemasta Suomessa
 Kirja. 1992, Helsinki: Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskus / Vapokustannus [Jakaja]
 ISBN 951-47-6100-6 (nid.)
 YKL 32.2
 Sarja: Raportteja / Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus; 1992, 55
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, ihmisoikeudet, syrjintä, sosiaalinen asema

Rauma, Iida
 Väärässä ruumiissa
 Artikkelijulkaisussa Demi
 Helsinki, A-Lehdet
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, sukupuolenkorjaus

Ritvanen, Ilkka
 Suomalainen trans-painija niittaa vastustajia Japanissa
 Artikkelijulkaisussa Savon Sanomat 2.4.2011
 2011, Helsinki: Alma Media
 Asiasanat: urheilu
 Saatavana myös verkkoaineistona: www.savonsanomat.fi/viihde/viihdeuutiset/suomalainen-trans-painija-niittaa-vastustajia-japanissa/659768

Saraste, Heini
 Millaksi täytyi muuttua
 Artikkelijulkaisussa Hyvä Terveys 25(2010):7
 2010, Helsinki : Sanoma magazines
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuoliroolit, sukupuoli-identiteetti, työelämä, sukupuolenkorjaus, perhesuhteet

Saresma, Tuija (toim.), Rossi, Leena-Maija (toim.) & Juvonen, Tuula (toim.)
 Käsikirja sukupuoleen
 Kirja. 2010, Tampere: Vastapaino
 ISBN 978-951-768-247-3 (nid.)
 YKL 32.3 ; 16.8
 Asiasanat: sukupuolitutkimus, kulttuuritutkimus, queer-tutkimus, sukupuolivähemmistöt, sukupuoliroolit

Schmidt, Kathrin
 Et sinä kuole
 Kirja. 2011, Helsinki: WSOY
 ISBN 978-951-0-36763-6 (sid.)
 Sarja: Aikamme kertojia
 Alkuteos: Du stirbst nicht
 Suomentaja: Roinila, Pirkko
 YKL 84.2
 Asiasanat: romaanit, psykologiset romaanit, transsukupuolisuus, transvestiitit, Saksa
 Lisätieto: Deutscher Buchpreis -palkinto, 2009

Sirkiä, Kati
 Jumala on luonut transseksuaalinkin
 Artikkelilehdessä Vartija 106(1993): 1, 19-30
 1993, Helsinki: Vartija-aikakauslehtien kannatusyhdistys Ry.
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, hengellisyys, sukupuoliroolit, kirkko

Suhonen, Malla
 Transseksuaalisuuden näkymätön historia
 Artikkelilehdessä Sateenkaari-Suomi: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa (toim. Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna)
 2007, Vantaa: Vantaan Kaupunginmuseo / Helsinki: Like
 ISBN 978-952-471-942-1 (nid.)
 Asiasanat: transsukupuolisuus, historia, yhdistystoiminta, lainsäädäntö
 Saatavana myös e-aineistona:
<http://transtukupiste.fi/doc/transsukupuolisuudennakymatonhistoria.pdf>

Tolmunen, Tapio
 Ole mies!
 Artikkelilehdessä Historia 1(2005): 5, 52-57
 2005, Somero: Stora Kustannus Oy
 Asiasanat: sukupuoliroolit, kulttuurihistoria, 1800-luku, pukeutuminen, työelämä, historialliset henkilöt

Transseksuaalien aseman kehittämissuuryhmä
 Transseksuaalien aseman kehittämissuuryhmän muistio
 Kirja. 2000, Helsinki: Sosiaali- ja Terveysministeriö
 sarja Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita; 2000:2
 Asiasanat: transsukupuolisuus, sosiaalinen asema

Transtukupiste
 Trans-lapsesta vahvaksi aikuiseksi: Kasvaminen ja vahvistuminen itsehoidollisin keinoin
 E-aineisto. Helsinki: Transtukupiste
 Asiasanat: hyvinvointi, psykologia, onnellisuus
 Saatavana: www.transtukupiste.fi/doc/huolenpito_itsesta.pdf

Tuovinen, Liisa (toim.), Stålström, Olli (toim.), Nissilä, Jussi (toim.) & Hentilä Jorma (toim.)
 Saanko olla totta?: sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus
 Kirja. 2011, Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
 ISBN 978-952-495-201-9 (nid.)
 YKL 14.4 ; 32.2 ; 59.35
 Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, transsukupuolisuus, intersukupuolisuus, sukupuoliroolit, perhesuhteet, syrjintä, koulu, kirkko

Tuppurainen, Tiina
L-koodin naismaskuliinisuudet
Pro gradu-tutkielma. 2009, Helsinki: Helsingin Yliopisto, Estetiikka.
Asiasanat: maskuliinisuus, seksuaalinen suuntautuminen, queer-tutkimus, visuaalinen kulttuuri, transsukupuolisuus

Valkama, Meri
Jäähvyäiset Ollille
Artikkeli julkaisussa Anna 46(2008): 48, 32-35
2008, Helsinki: Otavamedia
Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, sukupuoli-identiteetti, kirkko

Valkama, Meri
Järjestöt: Transsasioiden uutisointi surkeaa
Artikkeli lehdessä Journalisti 2012:8
Asiasanat: media, transsukupuolisuus
Saatavana: [http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2012/08/uutiset/jarjestot-transsasioiden-uutisoin/](http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2012/08/ uutiset/jarjestot-transsasioiden-uutisoin/)

Varto, Juha
Valintani on transsukupuoli
Artikkeli lehdessä Z 1995: 1
1995. Helsinki: Seta
Asiasanat: transsukupuolisuus, transgender, kirja-arvostelut, sukupuoli-identiteetti, teatteri
Lisätieto: Artikkelissa esitellään Kate Bornsteinin teosta Gender Outlaw

Venhola, Mika
Tuliko tyttö vai poika? : Interseksuaali syntyy sukupuolten väliin
Artikkeli lehdessä Z 2000 : 4
2000, Helsinki : Seta
Asiasanat: intersukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, genetiikka

Vilka, Hanna
Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen
Kirja, 2010. Jyväskylä: Ps-Kustannus
ISBN 978-952-451-462-0 (nid.)
YKL 30.12 ; 59.35 ; 32.2
Asiasanat: sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolenkorjaus, intersukupuolisuus, transsukupuolisuus, transvestismi, queer-tutkimus
sosiaaliset suhteet, normit, tasa-arvo

Vihlman, Ilona
Väärät kuoret: Sukupuolenkorjausleikkausprosessi Suomessa
Opinnäytetyö. 2011, Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma
Asiasanat: transsukupuolisuus, kirjallisuuskatsaukset
Saatavana: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30184/Vihlman_Ilona.pdf

Virtanen, Sari
Sukupuoli: intiimi ja samalla julkinen
Artikkeli lehdessä Z 2002:3
2002, Helsinki: Seta
Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, lainsäädäntö, byrokrania, sukupuoli-identiteetti, parisuhde, perhesuhteet
Lisätieto: Haastateltavana Transtukipisteen Maarit Huuska

Väntönen, Elina

Sukupuolenkorjaus pakotti avioeroon: kaarinalainen Reija Ahti kokee, että hänen ihmisoikeuksiaan on loukattu.

Artikkeli lehdessä Helsingin sanomat 24.1.2011

Asiasanat: transsukupuolisuus, sukupuolenkorjaus, ihmisoikeudet, perhesuhteet

Västilä, Tarja

Roolit romukoppaan

Artikkeli lehdessä Matkaan 2010:10

2010. Helsinki: Alma Media

Asiasanat: teatteri, drag, sukupuoliroolit, työelämä

Witkowski, Michał

Hutsula

Kirja. 2007, Helsinki: Like.

ISBN 978-952-471-893-6 (nid.)

Alkuteos: Lubiewo

Suomentanut: Tapio Kärkkäinen

YKL 84.2

Asiasanat: kaunokirjallisuus, eroottinen kirjallisuus, seksuaalinen suuntautuminen, transsukupuolisuus